

Олена Чепка

ТЕОРІЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Навчально-методичний посібник

Умань – 2017

УДК 376.36(075.8)

ББК 74.37.я73

Т – 33

*Розглянуто та рекомендовано до друку радою факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Протокол №1 від 28 серпня 2017 року)*

Рецензенти:

Демченко І. І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Бабій І. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Укладач:

Чепка О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти.

Т – 33 Теорія спеціальної освіти : навчально-методичний посібник / укл. О. В. Чепка – Умань : ВПЦ «Візаві», 2017 – 124 с.

У навчально-методичному посібнику висвітлено основні теоретичні питання галузі спеціальної освіти. Запропонований курс передбачає засвоєння теоретичних знань, понять, методів та прийомів роботи з дітьми та батьками. Навчальний посібник рекомендовано студентам спеціальності «Спеціальна освіта», дефектологам, психологам-дефектологам, педагогам, які працюють у галузі спеціальної освіти.

УДК 376.36(075.8)

ББК 74.37.я73

© О. В. Чепка, 2017

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини 2017 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	8
ВСТУП	9
РОЗДІЛ I. СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК НАУКА	12
1. Особливості становлення спеціальної педагогіки в системі наукового знання.	
2. Значення спеціальної педагогіки як науки.	
3. Види порушень психофізичного розвитку.	
4. Інтеграція та інклюзія у сучасній освіті.	
РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ	18
1. Мета, предмет та завдання спеціальної педагогіки.	
2. Основні напрями та принципи спеціальної педагогіки.	
3. Основні категорії спеціальної педагогіки.	
4. Функції спеціальної педагогіки.	
5. Структура спеціальної педагогіки.	
РОЗДІЛ III. СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ НАУКОВОГО ЗНАННЯ	25
1. Місце спеціальної педагогіки у системі наукового знання.	
2. Спеціальна педагогіка та інші розділи педагогіки.	
3. Міждисциплінарні зв'язки спеціальної педагогіки.	
РОЗДІЛ IV. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	32
1. Теоретичні та емпіричні методи дослідження.	
2. Діагностика в спеціальній педагогіці та психології.	
3. Класифікація порушень у спеціальній педагогіці.	
РОЗДІЛ V. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК НАУКОВИХ ОСНОВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ	37
1. Соціокультурні основи спеціальної педагогіки.	
2. Економічні основи спеціальної педагогіки.	

3. Правові основи спеціальної освіти.
4. Клінічні основи спеціальної педагогіки.
5. Лінгвістичні і психолінгвістичні основи спеціальної педагогіки.

РОЗДІЛ VI. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ 45

1. Періоди становлення систем спеціальної освіти.
2. Перший період еволюції: від агресії і нетерпимості до усвідомлення необхідності піклування інвалідами.
3. Другий період еволюції: від усвідомлення необхідності піклування інвалідами до усвідомлення можливості навчання глухих і сліпих дітей.
4. Третій період еволюції: від усвідомлення можливості навчання дітей з сенсорними порушеннями до визнання права аномальних дітей на освіту.
5. Четвертий період еволюції: від усвідомлення необхідності спеціальної освіти для окремих категорій дітей з відхиленнями в розвитку до розуміння необхідності спеціальної освіти для всіх, хто її потребує. Розвиток і диференціація системи спеціальної освіти.
6. П'ятий період еволюції: від рівних прав до рівних можливостей.

РОЗДІЛ VII. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИДАКТИКИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ 59

1. Принципи спеціальної освіти.
2. Технології і методи спеціальної освіти.
3. Форми організації спеціальної освіти.
4. Засоби забезпечення корекційно-освітнього процесу в системі спеціальної освіти.
5. Професійна діяльність й особистість педагога системи спеціальної освіти.

РОЗДІЛ VIII. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТИ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ 67

1. Предмет и завдання олігофренопедагогіки.
2. Причини порушення інтелекту.

3. Спеціальна освіта дітей із затримкою психічного розвитку.
4. Освіта осіб з порушенням розумового розвитку (розумовою відсталістю).

РОЗДІЛ ІХ. ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯМИ 73

1. Предмет логопедії, її становлення як інтеграційної галузі знань.
2. Анатомо-фізіологічні механізми мови й основні закономірності її розвитку у дітей.
3. Причини мовних порушень.
4. Основні види мовних порушень.
5. Система спеціальних закладів для дітей з порушеннями мови.

РОЗДІЛ Х. ПЕДАГОГІЧНІ ОСВІТНІ СИСТЕМИ ДЛЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ..... 78

1. Предмет і завдання сурдопедагогіки.
2. Причини порушень слуху, їх діагностика і медична реабілітація.
3. Педагогічна класифікація осіб з недоліками слуху.
4. Історія сурдопедагогіки.
5. Педагогічні системи спеціальної освіти осіб з порушеннями слуху.
6. Спеціальні технічні засоби для слабочуючих.
7. Професійна освіта і соціальна адаптація осіб з порушенням слуху.

РОЗДІЛ ХІ. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ.....86

1. Предмет і завдання тифлопедагогіки.
2. Історія тифлопедагогіки.
3. Причини і наслідки порушення зору і способи його компенсації.
4. Дошкільна освіта дітей з порушеннями зору.
5. Навчання дітей з недоліками зору у школі.
6. Профорієнтація, професійна освіта і трудова діяльність сліпих і слабозорих.

РОЗДІЛ XII. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА ПРИ АУТИЗМІ Й АУТИСТИЧНИХ РИСАХ ОСОБИСТОСТІ 94

1. Поняття про синдром раннього дитячого аутизму й аутистичні риси особистості.
2. Причини аутизму.
3. Клініко-психолого-педагогічна характеристика.
4. Можливості розвитку, освіти й соціалізації дітей з аутизмом.
5. Корекційно-педагогічна допомога при аутизмі.

РОЗДІЛ XIII. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ.....100

1. Види порушень опорно-рухового апарату.
2. Загальна характеристика дитячого церебрального паралічу.
3. Структура рухового дефекту при ДЦП.
4. Порушення психіки при ДЦП.
5. Мовні порушення при ДЦП.
6. Корекційна робота при ДЦП.
7. Система спеціалізованої допомоги дітям із церебральним паралічем.

РОЗДІЛ XIV. РОЗВИТОК Й ОСВІТА ОСІБ ЗІ СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ108

1. Поняття про складні порушення розвитку.
2. Основні групи дітей зі складними порушеннями.
3. Завдання психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини із складним дефектом.
4. Психолого-педагогічні основи розвитку й освіти осіб зі складними дефектами.
5. Особливості організації спеціальної освіти для осіб зі складними порушеннями в розвитку.

РОЗДІЛ XV. СУЧАСНА СИСТЕМА СПЕЦІАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ..... 113

1. Профілактика, рання діагностика і рання комплексна допомога дітям з відхиленнями в розвитку.
2. Дошкільна освіта дітей з обмеженими можливостями.
3. Шкільна система спеціальної освіти.

4. Професійна орієнтація, система професійної освіти осіб з обмеженою працездатністю.
5. Спеціальна освіта за кордоном та в Україні.
6. Перспективи розвитку спеціальної освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА122